

LA POESIA VIGATANA

INICIACIÓ

Per fer un estudi cabal de la evolució històrica de la poesia vigatana, tenim que seguir les etapes evolutives de la literatura de la nostra ciutat en general, senyalades per uns fets específics que li donen una característica de marcada individualitat. Són fets típics de la literatura vigatana, que no tenen res a veure amb la universalitat literària i sorgeixen al ressó dels diferents esclats que han tingut lloc en el si de la cultura ausetana, completament independents de la marxa general d'aquella, nascuts a l'impuls d'una manifestació esporàdica, o a l'entorn d'un personatge excel·lent.

Aquest aspecte individualista es manté durant tota la vida anterior al segle passat, fins a la creació de l'Esbart de Vich. Amb aquest, assistim a la cristallització poètica de l'ànima vigatana que desde llavors seguirà la volada del Renaixement literari català en totes les seves manifestacions i abans del qual, insísim, qualsevol explosió poètica era en el fons i en la forma, en el conjunt i en la individualitat, una florida momentànea, sense tradició ni continuïtat.

D'aquí que convé distinguir en la poètica de la nostra ciutat dues etapes ben diferents. En la primera llueixen amb esclat potentíssim noms i manifestacions aïllades per grans espais de temps que a mesura que s'acosten als nostres dies arriben a constituir petits conjunts més o menys temporaris. Durant aquest període no es pot pretendre recollir una antologia lírica ausetana. Bé prou s'en planyen antics autors vigatans quan en cercar per cada una de les diferents disciplines del saber humà un representant digne, excels, nascut en el cor de la ciutat, àdhuc de renom avui universal, no poden al·ludir a cap conreador de la poesia. La nostra lírica és, diu un d'ells, *raqüítica, descolorida, inanimada, d'una severitat comparable a les despullades muntanyes que ens envolten i trista com la boira que ens abriga*, i cerca en el clima del nostre Pla, més apte al cultiu de les ciències que al de les arts, l'explicació d'aquesta manca d'esperit poètic.

D'aquest llarg període incubatori, esmentarem, pretenint seguir un ordre cronològic, els següents exemples:

ANDREU FEBRER I CALLIS, apadrinat per Jaume el Conqueridor, acompanyà a aquest en l'expedició de Terra Santa, substituint al seu pare Guillem, veedor general i reclutador dels nobles que acudiren a la conquesta de València. Va descriure en octaves reials la tempesta que els sobtà prop de Mallorca camí de Palestina. Escrigué, ademés, «Trobos de Mn. Jaume Febrer en que tracta dels llinatjes de la conquesta de la ciutat de València e són regne» «*Serventesch per lo passatje de Barbaria*». Amén d'altres obres traduït en «*rims vulgars cathalans*». la Divina Comèdia, éssent el primer que va llençar-se a semblant traducció. Fins ara es creia nascut a València, on figura en la Galeria de Valencians Il·lustres, pero els darrers

treballs de Martí de Riquer i de nostre Mons. Eudard Junyent, demostren que el seu naixement tingué lloc, a Vich, en el segle XIV.

BERNAT SERRADELL, del qual no creiem que es conegui altra cosa que el manuscrit que conté el seu «Testament den Serradell de Vich» que apareix signat a 7 de maig de 1419. Aquesta peça consta de 1474 versos, amb els quals, a més d'una introducció i de l'esmentat text del testament, fa una apologia del judici final, de l'infern i de la glòria. En la primera ressalta una súplica de la Mare de Déu a Jesús, intercesora de gràcies. La dedicada a la glòria consta de 400 versos, delicadesa de lirisme i inspiració, i en l'infern hom veslluma, a la faisó del Dant en la seva visita a les regions infernals, una crítica de les coses i personatges del seu temps.

ONOFRE PRATDESABA, jesuïta, nat a Vich el 1735 i mort a Roma el 1810. Va compondre nombroses obres en llatí. Aiximateix, en aquesta llengua, poemes com «El Pelayo», «Ramiro», «Fernando o España libertada de los moros», «Saggio delle virtù», etc.

FRA MARIAN TORRENTS I VINYAS, monjo de Sant Geroni de la Murtra, nascut en 1779 i mort en 1823. Deixa un llibre de poesies en català, de to festiu, titolat: «La Musa vigatana o poesies varias sobre diferents assumptos».

ANTONI RIBOT I FONTSERÉ (Vich, 1813 - Madrid, 1871). Considerat com un dels precursors del Renaixement als inicis del segle XIX. Metge i polític, la seva vida està plena d'incidents degut a la seva ideologia, que l'obliguen a llargs desplaçaments. Excel·lí en el gènere satíric i també en el dramàtic escrigué un assaig de preceptiva literària, en vers, en la qual fustiga els clàssics i exalta els romàntics. Obres seves poètiques son: «Mis flores», «Mi deportación», «Poesías patrióticas de circunstancias», «Poesías escogidas», essent de remarcar la traducció del poema de Tasso, «La Jerusalem libertada».

Com es pot deduir d'aquest petit resum biogràfic, els antics poetes vigatans, no deixaven de tenir una gran dosi de valentia enfrontant-se amb la composició d'obres de certa volada, àdhuc amb l'atrevida tasca de traduir les grans epopèies literàries. No s'acaba aquí aquest desig de traduir, a la nostra llengua, les obres poètiques capdals de la literatura mundial. En veurem nous exemples.

Hauriem de posar, entre les dades esmentades, un parèntesi que es referís a les manifestacions de poesia popular, satírica, que es posaren de manifest amb motiu de les típiques *crides* que, fins a l'actualitat venien publicant-se en ocasió de fets i celebracions de festes. El conjunt de tota aquesta producció lírica d'aspecte festiu, enverinat a voltes per la discussió, la polèmica o la crítica, constitueix el bagatge poètic de tota una època que, posat en pla d'estudi, constituïria un capítol saborós de la història literària vigatana.

Igualment tindríem de parlar de la poesia posada en forma d'episodis històrics, llegendaris o d'autèntic sagramental que s'imprimien en el Seminari vigatà, en celebrar la festa anual del seu Patró, Sant Tomàs. Ho esmentem, solament, de passada, per tal de donar constància del fet, sense allargar expressament aquest modest resum.

Cal afegir, aquí, ja ben entrats en el segle XIX, i seguint un ordre cronològic,

la deixa poètica, castellana del nostre insigne Balmes que constitueix un volum de les seves obres completes, i un xic més endavant, l'obra gairebé podríem dir total d'en FRANCESC CAMPRODON I LAFONT, nascut a Taradell, Plana de Vich, el 4 de març de 1816, i mort a l'Habana, el 6 d'agost de 1870. Poeta i comediògraf, company de Balmes, a Cervera, a més de les seves poesies (entre les quals cal esmentar per la seva finor psicològica i pel seu aspecte tradicionalment vigatà «Recorts de l'infantesa», glosa d'una visita al Santuari de Puiglagulla), ço que va donar-li més renom, és a dir, les seves obres de teatre, en vers, «Flor de un día», «Espinas de una flor», «La Teta gallinaire», «La tornada d'en Titó», aquestes dues darreres de to festiu i ambient costumari. «Marina», sarçuela en dos actes, en vers castellà, musicada per Arrieta i traduïda al català pel seu fill Josep M.^a. «El dominó azul», «Los diamantes de la corona» i altres, completen la seva producció castellana que s'havia iniciat en 1850, amb un llibret de versos titolat «Emociones». La Il·lustració Catalana va donar a la impremta un extens recull de la seva obra poètica, en un volum, «Obres catalanes. Poesies i Comèdies».

Immediatament després entrem en un període dominat per la tasca cultural que desenvolupà el Cercle Literari. Aquest fou creat per la necessitat que sentien els prohoms vigatans de recollir els anhels de construcció dels seus ideals patriòtics i donar sortida a les seves ànsies de divulgació de la història i de les tradicions vigatanes. Tal volta els seus fundadors, homes de ciència i de lletres, no pensaren gaire en la poesia al donar forma a la Societat. El punt més sobresortint del Cercle fou la sèrie importantíssima de sessions acadèmiques que tingueren lloc durant els 40 anys de vida que assolí, i és d'esmentar que les primeres que es portaren a cap desenvoluparen discursos o treballs sobre fets literaris o científics sense constatar cap treball poètic. Fou necessari un fet notable o millor dit la commemoració d'una efemèride important, — el Cercle Literari es distingí per la seva virtut en sapiguer revaloritzar els fets i els homes que en'airaren l'honor pairal — per fer esclatar l'ideal poètic. Es en la primera commemoració anual de la mort de Balmes quan una de les seves sessions s'emplena de figuracions poètiques. Són, però, els poetes de fora que omplen la sessió, Un sol vigatà, que per aquella època devia ésser la única figura lírica del moment, l'IGNASI CAMPÀ, fill i germà dels il·lustres Campà que excel·liren en diferents aspectes, contribuí a la vetllada amb un poema commemoratiu. En altres sessions del mateix Cercle, la poesia d'Ignasi Campà continuà éssent la nota lírica vigatana del conjunt. Més tard, algun altre, MANUEL PRAT I PUJALS, el jesuïta P. JOAN VINADER i el manlleuenc Dr. FRANCESC D'ASSÍS AGUILAR, mes endavant bisbe de Segorb, autor del poema «Plants de la Llengua Catalana» remarcable peça poètica de prou extensió i vàlua per a figurar en tota antologia lírica ausetana exaltaren la ciutat amb motiu d'aquesta commemoració i d'altres fets extraordinaris, com la concessió del ferrocarril i la canonització de Sant Miquel del Sants.

Les sessions de Balmes es repetiren anualment; aleshores tenien més l'aparència de vetllada literària que d'evocació biogràfica com tenen des de 1904. No insistim sobre elles, puix el seu contingut i la seva essència ve clarament glosada en el pròleg del llibre «Corona poètica a Balmes» que dins la col·lecció «Aures de

la Plana» en el seu n.º V, Editorial Sala, va imprimir sumant-se a l'homenatge centenari (1948).

La poesia del Cercle Literari té unes característiques especials d'enllaçament entre els texts antics i la producció dels joves poetes de l'època posterior. Escassa, relativament, en els primers anys, però s'endevina ja a través d'ella l'essència d'un vigatanisme que la fa interessant per lo que a les nostres coses i al nostre interès patriòtic fa referència. Ens porta, com deixàvem entreveure, a la segona etapa de la nostra poesia, la poesia essencialment vigatana, la que per la seva transcendència de fons i de forma constitueix un cos de doctrina poètica ben característica.

La influència del clima que senyalàvem com a causa directa de l'escassa producció dels antics poetes vigatans, acusa des d'aquest moment una ferma excepció de la regla. Jo crec que el miracle no l'ha fet aquí la naturalesa, que no ha canviat amb el temps, ni pot haver variat la seva influència sobre l'esperit dels moradors de la Plana, (en altres aspectes tenim ben assegurada la continuïtat del caràcter i de la idiosincrasia dels vigatans de tot temps), sino que l'han fet els homes, que enamorats del terror pairal, de les seves costums i tradicions, de la mateixa aspra de les condicions geogràfiques de la comarca que li donen una major fortalesa i una més gegantina grandiositat i del mateix alè que sura de les pedres milenàries de la ciutat antiga, han volcat l'esperit per les fibres melòdiques del romanticisme i de l'espiritualitat, covada dintre la intrínseca concepció de les reserves pairals, a una típica expressió poètica de característiques racials i determinismes d'escola plàsticament vigatana.

Quan els joves poetes de l'Esbart de Vich, s'infiltraren en les sales del Cercle aquest assoleix la seva veritable apoteòsis literària. El motiu esmentat de la commemoració Balmesiana es novament evocat per JAUME COLLELL, MARTÍ GENÍS, ANTONI D'ESPONA, FRANCESC DE FEBRER, JOSEP SERRA i CAMPDELACREU, LLUIS B. NADAL, entre els nostres. Amb motiu de les altres acadèmies que s'anaven succeïnt, sense interrupció, fan gala del seu lirisme els esmentats poetes, ajuntant-s'hi JOSEP i FRANCESC MASFERRER, JOSEP CAMP SANGLES, MARIAN CAMPÀ, MAGÍ VERDAGUER i CALLÍS, i encara que expressament guardat per ésser l'últim en ésser senyalat, el cap de colla, el príncep de la poesia catalana, Mossèn JACINT VERDAGUER.

Ademés del Cercle Literari, en les sessions camperoles de la Font del Desmai, en la casa de les figures dels germans Masferrer, en les columnes dels periòdics de l'època, des de l'Ausionense (1861) passant per l'Eco de la Montaña, El Pueblo Vicense, el Diario de Vich i d'altres fins a la Veu del Montserrat, Norte Catalan, Gazeta Vigatana, etc., deixaren plasmat el naixement de la típica Escola Literària Vigatana, amb una producció poètica tan nombrosa i escollida, que convertiren a la capital de la Plana en un veritable fogar de vocacions i cristallitzacions poètiques.

Es precisament quan després de tot inici, que sempre acostuma a tenir un caire d'imitació necessari a tota prova inèdita, en arribar a l'adquisició d'una forma tècnica de precisa personalitat, quan les característiques literàries vigatanes conquereixen un mèrit evident que les diferencia de l'aspecte general de les idees literàries del post-renaixement, àdhuc de les formes locals que es veien més influen-

ciades que la nostra per l'empenta totalitaria de la progressiva evolució cultural i artística.

No podem deixar de creure que en aquest aspecte poguéssin influir-hi l'exemple dels mestres que arribant a un grau elevadíssim de concepció literària, deixen un rastre tant eloqüent i definitiu del que no és pogueren sostreure la plèiade de deixebles i seguidors. La influència de Mn. Verdaguer en la literatura i especialment en la poesia dels seus compatricis és tant intensa i persistent, que en les obres dels seus companys de l'Esbart de Vich i en les dels seus successors, àdhuc en les d'alguns de la generació actual, s'hi veu clara i manifesta la traça del caire essencial de la seva concepció poètica.

En altres aspectes literaris, els artistes vigatans seguiren a compàs del temps i de l'evolució de les coses, un camí lliure d'influències poderoses. En poesia, en canvi, repetint el concepte expressat, la força poètica del sacerdot de Folgueroles, fill espiritual de Vich i de la Plana, va lligat i persistirà lligant, amb tota seguretat, al voltant de la seva personalitat les aptituds literàries dels nostres poetes. No vull pas dir amb això, que la poesia vigatana es trobi estancada en un clos sense sortida a les expansions voladores d'una fantasia més avançada, però hem de confessar que de tota la literatura catalana, és la nostra la que per més temps, s'ha mantingut fidel a les normes clàssiques del renaixement vuitcentista. Creiem que aquesta fidelitat, lluny de representar una fallida en la superació d'antigues formes, significa per nosaltres un motiu d'orgull, penyora d'una disciplina i d'una austeritat posada a prova.

Quan el comentari d'uns versos vigatans ens parli d'una forma o d'una tècnica adaptada al tipisme de les nostres concepcions literàries no te de significar menyspreu a la valoració dels mateixos, al contrari, un elogi a la conseqüent estima al sentiment invariable de patriotisme local i a l'obra dels nostres mestres i precursors.

La poesia de l'Esbart de Vich, constitueix tema per a una glosa inacabable. Les derivacions poètiques del esperit líric dels concurrents a la Font del Desmai s'han succeït fins avui i perduraran vivents en l'avenir de la poesia vigatana. L'estudi d'aquell estre magnífic i esplendorós pot constituir materia per un assaig, amb el deteniment i l'extensió merescuda. Sense aquest estudi es imposible donar a conèixer, amb quatre trets, la seva importància, com no és posible, tampoc, seguir endavant, el camí posterior de la nostra lírica. Abans que deixar-lo defectuosament glosat, preferim, esperant ocasió per portar-lo a terme, posar punt final a aquestes ratlles que ens han conduït justament a la llinda del renaixement de la nostra poesia, com a pròleg del veritable glosari que es mereix l'evolució de l'autèntica poesia vigatana.